अतोऽसह्यारागादयोवेगायस्यतम् अतएवारुंतुदम् अरुर्मर्मतत्तुदतिव्यथयतीत्यरुंतुदस्तम् तन्नेतिच्छेदः तन्नविजित्याजित्वातत् ततः येकेचिन्मर्त्यैः कैश्चिदसद्विग्रहंकुर्वंति तत्रचानुकूलादीन् अन्यान् मित्रादीन् कुर्वंतितेमूढाइत्यर्थः ॥४८॥ ततश्चानेनप्रकारेणसंसारेभ्रमंतीत्याह देहमिति मनोमात्रपरिकल्पितमिमंस्वदेहमहमितिपुत्रादिदेहंचममेतिस्वीकृत्यतमसिसंसारे ॥४९॥ तदेवंमनसएवदुःखकारणत्वमुपपाद्येदानींजनादीनांषण्णामकारणत्वंप्रपंचयति जनस्त्वितिषड्भिः अत्रचअस्मिन्नपिपक्षेआत्मनःकिंनकिंचित् सुखदुःखकर्मत्वंतत्कर्तृत्वंचेत्यर्थः कुतइत्यतआह हिनिश्चितंभौमयोर्विकारयोर्देहयोस्तत् नत्वात्मनः अमूर्तस्याक्रियस्यचहननादिषुकर्मत्वकर्तृत्वानुपपत्तेः तथाऽपिदुःखमात्मपर्यवसाय्येवेतिचेत् एवमपिपरमात्मनःउभयत्राप्येकत्वान्नकोपविषयोऽस्तीतिस्वदृष्टांतेनदर्शयति जिव्हामिति ॥५०॥ यदिदेवताअस्तुनामतत्रापिपक्षेआत्मनःकिम् यतोविकारयोः

तंदुर्जयंशत्रुमसह्यवेगमरुंतुदंतंनविजित्यकेचित् ॥ कुर्वंत्यसद्विग्रहमत्रमर्त्यैर्मित्राण्युदासीनरिपून्विमूढाः॥४८॥ देहंमनोमात्रमिमंगृहीत्वाममाहमित्यंधधियोमनुष्याः ॥ एषोऽहमन्योऽयमितिभ्रमेणदुरंतपारेतमसिभ्रमंति॥४९॥ जनस्तुहेतुःसुखदुःखयोश्चेत्किमात्मनश्चात्रहिभौमयोस्तत् ॥ जिव्हांक्वचित्संदशतिस्वदद्भिस्तद्वेदनायांकतमायकुप्येत्॥५०॥ दुःखस्यहेतुर्यदिदेवतास्तुकिमात्मनस्तत्रविकारयोस्तत्॥ यदंगमंगेननिहन्यतेक्वचित्क्रुद्ध्येतकस्मैपुरुषःस्वदेहे॥५१॥ आत्मायदिस्यात्सुखदुःखहेतुःकिमन्यतस्तत्रनिजस्वभावः॥ नह्यात्मनोऽन्यद्यदितन्मृषास्यात्क्रुद्ध्येतकस्मान्नसुखंनदुःखम्॥५२॥

विक्रियमाणयोर्देवयोस्तत्हस्तेनमुखेऽभिहतेतेनवाहस्तेदष्टेतदभिमानिनोर्वन्हींद्रयोरेवतत् नतुअविक्रियस्यानहंकारस्यचात्मनःदेवतानांचसर्वदेहेष्वभेदान्नकोपविषयोऽस्तीतिस्वदेहदृष्टांतमाह यत्यदाअंगंदेवताऽधिष्ठानंहस्तमुखादि अतएवपूर्वत्रदेवताऽनधिष्ठानरूपभूविकारदंतोदाहरणम् ॥५१॥ आत्मनःसुखदुःखाद्याकारपरिणामः अतःसएवयदिहेतुःस्यात्तत्रतस्मिन्पक्षेअन्यतः किंनकिंचिदन्यतोभवति यस्मैकुप्येदित्यर्थः यतोनिजएवस्वभावः नन्वात्मनःतथापरिणामोऽन्यनिमित्तोभवति अतोऽस्तिकोपविषयइतिचेतत्राह नहीति आत्मव्यतिरिक्तंनास्त्येवयदिस्यादस्तीतिप्रतीयेततर्हितन्मृषाएवातःकस्माद्धेतोःक्रुध्येतयतोनास्तिनिमित्तंनचसुखंदुःखंचेत्यर्थः ॥५२॥